

AZ ANONIM TANÚK AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK JOGGYAKORLATÁBAN. A KÖZVETLENSÉG ELVÉNEK KORLÁTOZÁSAI

KÁDÁR HUNOR, Ph.D. hallgató

---

1. A „tanú” mint autonóm fogalom

Az Európai Emberi Jogi Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) 6. cikke 3. bekezdésének d) pontja többször is utalást tesz a tanú fogalmára anélkül, hogy bármilyen formában is meghatározná azt. Ennek következtében felmerül az a jogos kérdés, hogy az Egyezmény tükrében a tanú fogalmát egy *stricto sensu* avagy egy *lato sensu* értelmezés fényében kell használni? A Strasbourg-i Bíróság joggyakorlatát tanulmányozva egyértelműen kijelenthető, hogy ezen szupranacionális bírói szerv a kiterjesztő értelmezés mellett döntött¹. Tehát a Strasbourg-i joggyakorlatban a tanú fogalma egy autonóm értelmezést nyer,² ami azt jelenti, hogy a bíróság a tagállamok belső jogi normáitól függetlenül kezeli az említett fogalmat.³ Más szóval

---

¹ A. Grád, A Strasbourg-i emberi jogi bíraskodás kézikönyve. Strasbourg BT. Kiadása, Budapest, 2005, 339. o.

² D. Harris, M. O'Boyle, C. Wabrick, Law of the European Convention on Human Rights, Butterworths, London, 1995, 267. o.; K. Bárd, Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában: A tisztességes eljárás büntetőügyekben – Emberijog-dogmatikai értekezés, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007, 210. o.; V. Pătulea, Sinteză teoretică și de practică judiciară a C.E.D.O. în legătură cu art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în Revista Dreptul nr. 10/2007, 244. o.; O. Predescu, M. Udriou, Convenția Europeană a Drepturilor Omului și dreptul procesual român, Ed. C.H. Beck, București, 2007, 444. o.; R. Chiriță, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Comentariu și explicații, ed. a II.-a, Ed. C.H. Beck, București, 2008, 374. o.; C. Bîrsan, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, vol. 2., Drepturi și libertăți, Ed. All Beck, București, 2005, 562. o.

³ D. Bogdan, M. Selegean, Drepturi și libertăți fundamentale în jurisprudența C.E.D.O., Ed. All Beck, București, 2005, 289. o.

ahhoz, hogy a 6. cikk 3. bekezdésének d) pontja alkalmazhatóvá váljék nem szükséges, hogy az illetőt szerepe alapján a nemzeti jog tanúnak minősítse.⁴ A bíróság kijelentette, hogy mindaddig, amíg a vádlott elítélését döntő vagy lényeges mértékben befolyásolhatja egy vallomás, ennek teljesítenie kell az Egyezmény 6. cikkében előírt követelményeket, függetlenül attól, hogy egy *stricto sensu* értelemben vett tanútól vagy egy vádlott-társától származik.⁵

A Strasbourgi Bíróság autonóm értelmezését szem előtt tartva, tanúnak nyilváníthatóak a következő személyek:

- a) *a stricto sensu értelemben vett tanúk*, akiket szerepük alapján a nemzeti jog is tanúnak minősít;
- b) *a terhelt tettestársa*,⁶
- c) *a magánfél*,⁷
- d) *a sértett*,⁸

---

⁴ A. Grád, op. cit., 339. o

⁵ Ld. E.C.H.R., *Lucá v. Olaszország*, 33354/96 (2001. február 27.), in: R. Chiriță, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Culegere 1950–2001, Ed. C.H. Beck, București, 2008, 164. o.

⁶ Ld. E.Comm.H.R., *X v. Egyesült Királyság*, Dec. Adm. Com. Ap. 7306/75, 1976. október 6., in: Digest of Strasbourg Case-law relating to the European Convention on Human Rights, vol. 2. (article 6), Carl Heymanns Verlag KG, Köln, Bonn, München, 1984, 391. o; E.C.H.R., *Lucá v. Olaszország*, 33354/96 (2001. február 27.), cit. supra 5. A Lucá-ügyben N.-t és C.-t kokain birtoklásért tartóztatta le a rendőrség. A kihallgatás során N. azt vallotta, hogy C.-vel együtt a panaszos lakásához mentek, ahol ezen utóbbi személy kábítószer-t adott el nekik. A panaszost és C.-t bíróság elé állították, míg N. ellen külön eljárást indítottak kábítószer-birtoklásért. Ez utóbbit a bíróság tanúként idézte meg C. és a panaszos ügyében, azonban N. úgy döntött, hogy hallgatáshoz való jogával fog élni, és nem tesz vallomást. Ennek ellenére a bíróság, bizonyos olasz eljárásjogi rendelkezésekre hivatkozva, felhasználta N. nyomozás során tett vallomását. A Strasbourgi Bíróság megállapította, hogy N. tanúnak minősül az Egyezmény 6. cikke 3. bekezdésének d) pontja tükrében, habár az olasz törvény értelmében nem rendelkezhetett volna ezen eljárásjogi minőséggel.

⁷ Ld. E.C.H.R., *Bricmont v. Belgium*, 10857/84 (1989. július 7.), A158, in: A. Grád, op. cit., 341. o. Az említett ügyben a belga királyi család egyik tagját, aki az ügy sértettje és polgári jogi igényrel fellépő résztvevője is volt egyben, nem hallgatta ki tanúként a bíróság a panaszos többszöri kérelme ellenére sem. Mivel az egész büntetőeljárás a herceg feljelentése alapján indult, aki a nyomozati szakban írásos beadványokat is készített és tekintettel arra, hogy a panaszosnak nem volt lehetősége a tárgyaláson tisztázni a vádak egy része szempontjából fontos vitás kérdéseket, a Bíróság elmarasztalta Belgiumot az Egyezmény 6. cikkének megsértéséért.

e) a fedett vagy titkos állományú nyomozó,⁹

f) a szakértő,¹⁰

---

⁸ Ld. E.C.H.R., *Unterpertinger v. Ausztria*, 9120/80 (1986. november 26.), A110, in: V. Berger, *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, ed. a VI-a, Ed. Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2008, 370. o.; E.C.H.R., *Delta v. Franciaország*, 11444/85 (1990. december 19.), A191-A, in: V. Berger, op. cit., 371-372. o.; E.C.H.R., *A.M. v. Olaszország*, 37019/97 (1999. december 14.), in: Human Rights Case Digest, Oct. 1999, vol. 10, Martinus Nijhoff Publishers, Brill, Leiden, 296. o., illetve *R. Chiriță*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Culegere 1950-2001, op. cit., 160–161. o.; E.C.H.R., *Mayali v. Franciaország*, 69116/01 (2005. június 14.), in: O. Predescu, M. Udriou, op. cit., 449–450. o.; E.C.H.R., *Bocos-Cuesta v. Hollandia*, 54789/00 (2005. november 10.), in: Human Rights Case Digest, Nov.–Dec. 2005, vol. 16, op. cit., 278. o.; E.C.H.R., *S.N. v. Svédország*, 34209/96 (2002. július 2.), in: Human Rights Case Digest, Jul. 2002, vol. 13, op. cit., 695–696. o., illetve V. Pătulea, op. cit., 250–251. o.; E.C.H.R., *P.S. v. Németország*, 33900/96 (2001. december 20.), in: Human Rights Case Digest, Nov. 2001, vol. 12, op. cit., 954. o., illetve C. R. Popescu, *Drepturile de procedură în jurisprudența C.E.D.O.*, Ed. All Beck, București, 2003, 247–248. o.; E.C.H.R., *Asch v. Ausztria*, 12398/86 (1991. április 26.), A203, in: A. Grád, op. cit., 343. o.

⁹ Ld. E.C.H.R., *Van Mechelen és társai v. Hollandia*, 21363/93; 21364/93; 21427/93; 22056/93 (1997. április 23.), in: O. Predescu, M. Udriou, op. cit., 459. o.; E.C.H.R., *Lüdi v. Svájc*, 12433/86 (1992. június 15.), in: V. Berger, op. cit., 376–377. o.

¹⁰ A *Bönisch v. Ausztria* ügyben az illetékes osztrák bíróság az általa kinevezett szakértőnek számos olyan jogot biztosított, amellyel a vádlott által megjelölt szakértő nem rendelkezhetett. Annak ellenére, hogy az előbbi jelentései alapján indítottak eljárást a panaszos ellen, utólag a bíróság szakértőnek nevezte ki, tehát jogában állt részt venni bármilyen kihallgatáson, kérdéseket intézhetett a vádlotthoz és a tanúkhöz, valamint megvitathatta ezek nyilatkozatait. Mi több, az általa készített vélemények sokkal nagyobb súllyal bírtak az ügy elbírálásában, mint a vádlott által megjelölt szakértő nyilatkozatai, akit az osztrák hatóságok egyszerűen mentőtanúnak minősítettek. Mindezeket figyelembe véve a Strasbourgi Bíróság megállapította, hogy a nemzeti bíróság által kinevezett szakértő tényleges eljárási szerepe nagyfokú hasonlatosságot mutatott a vád tanúéval, következésképpen a fegyveregyenlőség elve megköveteli az Egyezmény 6. cikke 3. bekezdésének d) pontjában írt jogok betartását az általa szolgáltatott bizonyítási eszközök tekintetében is. Ld. E.C.H.R., *Bönisch v. Ausztria*, 8658/79 (1985. május 6.), A92, in: V. Berger, op. cit., 367–368. o. A *Brandstetter v. Ausztria* ügyben a nemzeti bíróság nem volt hajlandó az általa kinevezett szakértőn kívül más szakértőt is bevonni az eljárásba, mitöbb, a vádlott által megjelölt szakértőt még tanúként sem hallgatta ki. A bizottság nézőpontjával ellentétben a bíróság megállapította, hogy a tény, miszerint az osztrák hatóságok által kinevezett szakértő ugyanannak az intézménynek az alkalmazottja, mint az a szakértő, akinek véleménye a vádirat legfőbb bizonyítási eszközét képezi, önmagában nem elegendő a bíróság által kinevezett szakértő pártatlanságának megkérdőjelezésére. A Strasbourgi Bíróság kijelentette, hogy azon objektív indokok hiányában, amelyek a szakértő pártatlanságának megkérdőjelezhetőségét alátámaszthatnák, nem lehet ezen személyre úgy tekinteni, mint a vád tanújára, következésképpen a bíróság az ügyet a 6. cikk 1. bekezdésének tükrében fogja elbírálni. Ld. E.C.H.R., *Brandstetter v. Ausztria*, 11170/84; 12876/87; 13468/87 (1991. augusztus

2. A közvetlenség elvének korlátozásai

Az Egyezmény 6. cikke 3. bekezdésének d) pontja értelmében „minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van legalább arra, hogy kérdéseket intézhessen a vád tanúihoz (...)” Az említett rendelkezés azt hivatott biztosítani, hogy a bizonyítási eljárás megfeleljen a közvetlenség követelményének: a bíróság döntését csak a tárgyaláson megvizsgált bizonyítási eszközökre alapozza.¹¹ Csak így van módja a terheltnek arra, hogy a bizonyítási eszközök hitelt érdemlőségéről érveit előadhassa és a bíróság állásfoglalását befolyásolhassa.¹² Mindezek ellenére a Bizottság megállapította, hogy az Egyezmény nem ruházza fel a vádlottat korlátlan jogokkal a terhelő tanúk megidézését és kikérdezését illetően.¹³ Hasonló következtetésre jutott a Bíróság a *Kostovski v. Hollandia*¹⁴ ügyben, amelyben megerősítvén a Barberá-ügyben megállapítottakat, miszerint minden bizonyítékot a vádlott jelenlétében kell szolgáltatni egy nyilvános tárgyalás keretein belül, és tiszteletben tartva a közvetlenség és a kontradiktórius eljárás elvét, hozzátette, hogy nem egyezményesértő a nyomozati szakban szolgáltatott vallomások bizonyítékként történő felhasználása a bírósági tárgyaláson, amennyiben a védelemnek lehetősége volt az eljárás valamely stádiumában a tanúvallomás hitelt érdemlőségének megingatására.

Az előzőek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a 6. cikk 3. bekezdésének d) pontja által garantált kérdezési jog korlátozható. A kérdés csak az, hogy melyek azok az indokok, amelyek képesek igazolni ezen abszolút érvényű, „erős” jog korlátozását?

Ilyen indok lehet a szervezett bűnözés elleni küzdelem. Főként a kontinentális modellhez közelítő rendszereket elfogadó országokban gondolták

---

28.), A211, in: *S. J. Summers*, Fair trials. The European Criminal Procedural Tradition and The European Court of Human Rights, Universität Zürich, 2006, 133. o., illetve *A. Grád*, op. cit., 339–340. o.

¹¹ *K. Bárd*, op. cit., 210. o.

¹² Ld. E.C.H.R., *Barberá, Messegué és Jabardo v. Spanyolország*, 10590/83 (1988. december 6.), A146, in: *V. Berger*, op. cit., 280. o.

¹³ Ld. E.Comm.H.R., *X v. Német Szövetségi Köztársaság*, Dec. Adm. Com. Ap. 8414/78, 1979. július 4., in: Digest of Strasbourg Case-law relating to the European Convention on Human Rights, op. cit., 395. o.; E.Comm.H.R., *X v. Belgium*, Dec. Adm. Com. Ap. 8417/78 1979. május 4., in: Digest of Strasbourg Case-law relating to the European Convention on Human Rights, op. cit., 881–882. o.

¹⁴ Ld. E.C.H.R., *Kostovski v. Hollandia*, 11454/85 (1989. november 20.), A166, in: *V. Berger*, op. cit., 373. o.

úgy, hogy a perben fellépő tanú személyének titokban tartása megfelelő válasz lehet a szervezett bűnözés gátlástalan módszereire, növelheti a bűnüldözés hatékonyságát és garantálhatja a sértettek és tanúk védelmét.¹⁵ A Strasbourgi Bíróság több ízben is leszögezte, hogy tisztában van a szervezett bűnözés elleni harc okozta nehézségekkel és a kábítószer-fogyasztás társadalomra gyakorolt romboló hatásával, azonban úgy véli, hogy az említett problémák megoldása érdekében a nemzeti hatóságok alkalmazhattak volna a konfrontációhoz való jog legdurvább korlátozásánál enyhébb eszközöket is.¹⁶ Az említett ügyekben a panaszos elítélése kizárólag vagy döntő mértékben olyan anonim tanúk vallomásain alapult, akiknek szavahihetőségét a védelem az eljárás egyik stádiumában sem kérdőjelezhette meg. Ez a panaszos tisztességes eljáráshoz való jogának súlyos megsértéséhez vezetett.

Fontos megjegyezni, hogy a jog méltányolja a hozzátartozó tanú érdekét és nem kényszeríti arra, hogy a tárgyaláson vallomást tegyen, még abban az esetben sem, ha a nyomozati szakban terhelő nyilatkozatokat tett.¹⁷ A Bizottságnak az Unterpertinger-ügyben elfogadott jelentéséhez fűzött különvéleményében¹⁸ *Stefan Treschel* kifejti, hogy az Egyezménytel teljes mértékben összeegyeztethető, hogy a hozzátartozó tanú nem köteles az eljárás későbbi szakaszában vallomást tenni. Azonban szerinte elfogadhatatlan, hogy a tanúk egy csoportja számára a terhelt kárára biztosítsanak privilégiumot. Éppen ezért csak két megoldás képzelhető el: ha a tanú vallomását a bíróság bizonyítékként kívánja értékelni, úgy a tanú megjelenésétől nem lehet eltekinteni és módot kell adni a védelemnek arra, hogy a tanúhoz

---

¹⁵ *K. Bárd*, op. cit., 214. o. Az eljárási hagyományok jelentős szerepet játszanak abban, hogy az egyes országok meddig mennek el a tanúvédelem eljáráson belüli elfogadásában. Azok az országok, amelyek eljárási joga a kontradiktórius modellhez közelít, inkább az eljáráson kívüli eszközöknek adnak elsőbbséget. Az Amerikai Egyesült Államokban a közvetlenség elve igen nagy jelentőséggel bír, mivel a tanúkkal való konfrontáció alkotmányos jog. Ld. *N. V. Demleitner*, Witness protection in criminal cases: anonymity, disguise or other options?, *American Journal of Comparative Law Supplement*, 1998, vol. 46, 643. o.

¹⁶ Ld. E.C.H.R., *Kostovski v. Hollandia*, 11454/85 (1989. november 20.), cit. supra 14; E.C.H.R., *Saidi v. Franciaország*, 14647/89 (1993. szeptember 20.), A261-C, in: *O. Predescu, M. Udriou*, op. cit., 456. o.

¹⁷ Ld. E.C.H.R., *Unterpertinger v. Ausztria*, 9120/80 (1986. november 26.), A110, cit. supra 8; E.C.H.R., *Asch v. Ausztria*, 12398/86 (1991. április 26.), A203, cit. supra 8

¹⁸ Ld. E.Comm.H.R., Rep. Com. 9120/80 1984. október 11. (*Unterpertinger v. Ausztria*), *S. Treschel* különvéleménye a Bizottság jelentéséről, apud *K. Bárd*, op. cit., 217. o.

kérdéseket intézhessen; ha a jog garantálja a vallomás megtagadásának lehetőségét, úgy ebből le kell vonni azt a következtetést, hogy a védelem alanyainak távollétében tett vallomás nem lesz felhasználható.

Külön csoportot képeznek azok az esetek, amelyekben a szexuális bűncselekmény sértettjének kíméletével indokolják a konfrontáció jogának korlátozását.¹⁹ A további viktimizáció elkerülésének érdekében kizárják, hogy a védelem alanyai a sértettet közvetlenül kikérdezzék. Igen gyakoriak azok a helyzetek, amelyekben a nemzeti hatóságok a gyermekkorú tanúk fokozott pszichikai érzékenységre hivatkozva korlátozzák a vádlott kérdezési jogát.²⁰ A gyermekkorú tanúk esetében fennállhat az a veszély is, hogy magukba zárkóznak és nem hajlandóak vallomást tenni vagy pedig visszavonják előzőleg tett vallomásaikat, amely egyértelműen a bizonyítási eszköz hitelességének megkérdőjelezhetőségéhez vezethet.²¹

A vádlott konfrontációhoz való jogának korlátozását máskor azzal szokták indokolni a nemzeti hatóságok, hogy az informátort vagy a fedett nyomozót a szervezett bűnözés elleni további akciók számára meg szeretnék tartani. A Strasbourgi Bíróság megállapította, hogy az Egyezmény nem tiltja meg azt, hogy a rendőrség az eljárás nyomozati szakában anonim informátorokat használjon, azonban ezen személyek vallomásainak tárgyaláson történő felhasználása komoly problémákat jelent, mivel egy demokratikus társadalomban a „fair eljáráshoz” való jog olyan fontos helyet foglal el, amely nem áldozható fel operatív szempontokra hivatkozva.²² A *Lüdi v. Svájc*²³ ügy alkalmával a bíróság elismerte, hogy méltányolható érdek fű-

---

¹⁹ Ld. E.C.H.R., *Delta v. Franciaország*, 11444/85 (1990. december 19.), A191-A, cit. supra 8; E.C.H.R., *Mayali v. Franciaország*, 69116/01 (2005. június 14.), cit. supra 8

²⁰ Ld. E.C.H.R., *S.N. v. Svédország*, 34209/96 (2002. július 2.), cit. supra 8; E.C.H.R., *P.S. v. Németország*, 33900/96 (2001. december 20.), cit. supra 8; E.C.H.R., *Bocos-Cuesta v. Hollandia*, 54789/00 (2005. november 10.), cit. supra 8; E.C.H.R., *A.M. v. Olaszország*, 37019/97 (1999. december 14.), cit. supra 8

²¹ *L. Țândăreanu*, Aspecte de drept comparat cu privire la audierea minorilor – martori sau victime ale unei infracțiuni – în procedura penală, *Revista Dreptul* nr. 7/2008, 276. o.

²² Ld. E.C.H.R., *Kostovski v. Hollandia*, 11454/85 (1989. november 20.), cit. supra 14; E.C.H.R., *Windisch v. Ausztria*, 12489/86 (1990. szeptember 27.), A186, in: *O. Predescu, M. Udriou*, op. cit., 457. o.; E.C.H.R., *Visser v. Hollandia*, 26668/95 (2002. február 14.), in: *Human Rights Case Digest*, Jan. 2002, vol. 13, op. cit., 66. o., illetve *C. R. Popescu*, op. cit., 251. o.

²³ Ld. E.C.H.R., *Lüdi v. Svájc*, 12433/86 (1992. június 15.), cit. supra 9

zódik a fedett nyomozó személyének titokban tartásához annak érdekében, hogy az illető személy folytathassa operatív tevékenységét, ugyanakkor megállapította, hogy a svájci hatóságok találhattak volna olyan megoldást, amely egyaránt biztosította volna a fedett nyomozó anonimitásának megőrzését és a védelem jogát arra, hogy vallomásának hitelét megkérdőjelezze. Más esetekben nem áldozat- vagy tanúvédelmi megfontolásokból, nem is operatív szempontokra figyelemmel korlátozzák a védelem jogait, hanem pergazdaságossági okokból.²⁴

A fennebb bemutatott korlátozási indokok ismeretében feltehető az a kérdés, hogy a vádlott konfrontációhoz való jogának érvényesítése terén tehető-e különbség a különféle helyzetek között? Alkalmazható-e eltérő mérce aszerint, hogy a vádlottat a tanú védelmére, a szervezett bűnözés és más súlyos bűnözési formák sajátosságaira figyelemmel vagy pedig egyéb okokból fosztják meg attól, hogy a terhelő tanúk személyét megismerje és szavahihetőségüket közvetlen konfrontáció során megkérdőjelezhesse? Más szóval indokolható-e, hogy a tisztességes eljárás normáit a vád tárgyává tett bűncselekmény súlyának fényében értelmezzék?²⁵ A Starsbourgi Bíróság a *Doorson v. Hollandia*²⁶ ügyben megállapította, hogy a 6. cikk nem írja elő kifejezetten, hogy a tanúk és a tanúként fellépő sértettek érdekeire figyelemmel kell lenni, ugyanakkor ezeket az érdekeket az Egyezmény más szubsztantív cikkei részesítik védelemben. Következésképpen a büntető-eljárást úgy kell lefolytatni, hogy az ne veszélyeztesse igazolhatatlanul ezeknek az érdekeknek az érvényesülését. Ezért a tisztességes eljárás elve esetenként azt kívánja, hogy megfelelő egyensúlyt teremtsenek a védelem érdekei és azoknak a tanúknak az érdekei között, akik vallomástételre kötelezettek. Ha a védelemnek a konfrontációtól való elzárását áldozat- vagy tanúvédelmi megfontolásokra alapozzák, úgy a kormányok az Egyezmény

---

²⁴ Ld. E.C.H.R., *Isgro v. Olaszország*, 11339/85 (1991. február 19.), A194-A, in: *S. J. Summers*, op. cit., 157. o.; E.C.H.R., *Rachdad v. Franciaország*, 71846/01 (2003. november 13.), in: *R. Chiriță*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Culegere de hotărâri 2003, Ed. C.H. Beck, București, 2007, 122. o.; E.C.H.R., *Calabro v. Olaszország és Németország*, (2002. március 21.), in: Human Rights Case Digest, Mar. 2002, vol. 13, op. cit., 376–377. o.; E.C.H.R., *Dănilă v. Románia*, 53897/00 (2007. március 8.), in: *O. Predescu, M. Udriou*, op. cit., 453. o.

²⁵ *K. Bárd*, op. cit., 218. o.

²⁶ Ld. E.C.H.R., *Doorson v. Hollandia*, 20524/92 (1996. március 26.), in: *Bírósági Határozatok*, 10/1996, 795–797. o.

2. cikkében garantált élethez, az 5. cikkben biztosított szabadsághoz és biztonsághoz vagy a 8. cikkben rögzített magánélethez való jogot hívhatják fel igazolásképp.²⁷ Más esetekben viszont maga a 6. cikkben garantált ésszerű időn belüli elbírálás joga szolgálhat a tanúkkal való konfrontáció jogának korlátozásához.²⁸

A tisztességes eljárás körébe tartozó jogok abszolút érvényű, „erős” jogok, korlátozásukat ezért csak a szükségességi tesztnél szigorúbb mérce igazolhatja, szemben azokkal a jogokkal, amelyek korlátozását az Egyezmény kifejezetten elismeri.²⁹ Csak rendkívül szűk körben és kivételes esetekben zárható el ezért a védelem a tanúkkal való konfrontáció lehetőségétől az ügy gyors elintézésének igényére hivatkozva.³⁰ Szélesebb körben korlátozhatóak a vádlottat óvó garanciák, ha teljes érvényesülésük mások emberi jogait sértene vagy veszélyeztetné. A korlátozás azonban csak akkor igazolható, ha a tanú vagy a sértett jogainak sérelme a konkrét üggyel összefüggésben valószínűsíthető. A strasbourgi szervek ezért azt is mérlegelik, hogy a nemzeti bíróságok kellő odafigyeléssel vizsgálták-e meg, hogy vajon komoly indokok alapján garantálta a tanúk személyazonosságának titokban tartását a nyomozó hatóság.³¹ Továbbá a bíróság azt is mérlegeli, hogy a tanú védelmének érdekében a nemzeti hatóságok alkalmazhattak volna-e a konfrontációhoz való jog legdurvább korlátozásánál enyhébb eszközöket.³² A korlátozás és ennek mértékének igazolhatósága attól is függ,

---

²⁷ K. Bárd, op. cit., 218. o.; Zs. Csák, A különösen védett tanú az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletei tükrében, Magyar Jog, 2000. évi 2. szám, 79. o.

²⁸ Ld. E.Comm.H.R., Rep. Com. 11339/85 1989. december 14., (*Isgro v. Olaszország*), F. Martinez különvéleménye a Bizottság jelentéséről, apud K. Bárd, op. cit., 219. o.

²⁹ K. Bárd, op. cit., 219. o.

³⁰ Ld. E.C.H.R., *Calabro v. Olaszország és Németország*, (2002. március 21.), cit. supra 24

³¹ Ld. E.C.H.R., *Visser v. Hollandia*, 26668/95 (2002. február 14.), cit. supra 22; E.C.H.R., *Doorson v. Hollandia*, 20524/92 (1996. március 26.), cit. supra 26; E.C.H.R., *Birutis és társai v. Litvánia*, 47698/99, 48115/99 (2002. március 28.), in: Human Rights Case Digest, Mar. 2002, vol. 13, op. cit., 296. o., illetve *C. R. Popescu*, op. cit., 243. o.; E.C.H.R., *Kok v. Hollandia*, 43149/98 (2000. július 4.), in: *C. Birsan*, op. cit., 567–568. o., illetve *V. Pătulea*, op. cit., 251–252. o.; E.C.H.R., *Krasniki v. Cseh Köztársaság*, 51277/99 (2006. február 28.), in Human Rights Case Digest, Jan.–Feb. 2006, vol. 16, op. cit., 602. o.

³² Ld. E.C.H.R., *Lüdi v. Svájc*, 12433/86 (1992. június 15.), cit. supra 9; E.C.H.R., *Van Mechelen és társai v. Hollandia*, 21363/93; 21364/93; 21427/93; 22056/93 (1997. április 23.), cit. supra 9; E.C.H.R., *Kostovski v. Hollandia*, 11454/85 (1989. november 20.),

hogy milyen annak a tanút, illetve sértettet megillető jognak a jellege, amely a konkrét esetben a vádlottat óvó garanciával szembekerül. A konfrontáció jogának korlátozása könnyebben igazolható, ha ezzel a tanú vagy a sértett abszolút jogát (pl. élethez való jog, a kínzás, az embertelen és megalázó bánásmód tilalma) vagy a vádlott tisztességes eljáráshoz való jogához hasonló „erős” jogát (pl. a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog) kívánják garantálni, mintha a processzuális garanciák korlátozását olyan jogokra alapozzák, amelyek korlátozhatóságát az Egyezmény kifejezetten előírja (pl. a magánélet tisztelete vagy a véleménynyilvánítás szabadsága).³³

Az előzőekben bemutatottak alapján láthattuk, hogy a Strasbourgi Bíróság elismeri, hogy a súlyos kriminalitás elleni harcban a bűnüldöző szervek speciális módszerek igénybevételére kényszerülhetnek, ugyanakkor utal arra is, hogy az igazságszolgáltatás nem lehet érzéketlen a tanúk érdekeivel szemben, ha segítségükre igényt tart. Mindezekből azonban nem következik az, hogy a kriminalitás súlyos formái iránti „közérdek” önmagában igazolhatná az eljárási garanciák korlátozását. Ugyanakkor kivételesen a tanúk életének, szabadságának vagy magánszférájának védelme indokolhatja olyan eszközök alkalmazását, amelyek *nehezítik* a védelem dolgát.³⁴ Azonban nincs olyan szituáció, amely igazolhatná az egyén tisztességes eljáráshoz való jogától mint abszolút érvényű jogtól való **totális** megfosztását. Nincs olyan helyzet, amelyben az említett jog valamely más jog vagy érdek előtt teljességgel meghátrálna.³⁵

3. Az „anonim” tanú mint autonóm fogalom

A tanú fogalmához hasonlóan, az anonim tanú fogalma is autonóm értelmezést nyer a Strasbourgi Bíróság joggyakorlatának fényében. A bíróság a tagállamok belső jogi normáitól függetlenül kezeli az említett fogalmat, amelynek egy kiterjesztő, *lato sensu* értelmezést kölcsönzött.³⁶ Követ-

---

cit. supra 14; E.C.H.R., *Saidi v. Franciaország*, 14647/89 (1993. szeptember 20.), A261-C, cit. supra 16

³³ *K. Bárd*, op. cit., 219–220. o.

³⁴ *Ibid*, 220. o.

³⁵ *Ibid*, 221. o.

³⁶ *Gh. Mateuț*, *Protecția martorilor. Utilizarea martorilor anonimi în fața organelor procesului penal*, Ed. Lumina Lex, București, 2003, 49. o.

kezésképpen „anonim” tanúnak minősíthető minden olyan személy, aki teljesíti az alábbi feltételeket: a) az eljárás nyomozati szakában terhelő vallomást tett a panaszos ellen anélkül, hogy a védelemnek lehetősége lett volna az illető személy szavahihetőségének megingatására; b) nem jelent meg a tárgyaláson, így a panaszos az eljárás bírósági szakában sem élhetett a konfrontáció jogával; c) vallomása döntő mértékben befolyásolta a panaszos elítélését.³⁷ Az „anonim” tanúk két nagy kategóriára oszthatóak fel a bíróság joggyakorlatának tükrében. Az első kategóriába azok a tanúk tartoznak, akiknek személyazonosságát a nemzeti hatóságok nem fedték fel a védelem előtt. Ebbe a csoportba sorolhatóak be a klasszikus, *stricto sensu* értelemben vett anonim tanúk és a fedett nyomozók. A másik nagy kategóriába azok a tanúk tartoznak, akiket a panaszos ismert ugyan, de nyomozati szakban tett vallomásaiknak hitelt érdemlőségét nem tudta megkérdőjelezni az eljárás egyik stádiumában sem. Ebbe a csoportba sorolhatóak be az ún. „különösen érzékeny” tanúk, valamint az ún. „indirekt” tanúk.

A nyomozati szakban tett „anonim” tanúvallomások, amint azt már az előzőekben próbáltam hangsúlyozni, nem összeegyeztethetőek a vádlott tisztességes eljáráshoz való jogával és a közvetlenség elvével, amennyiben a panaszos elítélése kizárólag vagy döntő mértékben ilyen tanúk vallomásain alapszik. Ebből kifolyólag fontosnak tartom, a fennebbi sorokban felvázolt, „anonim” tanúk különböző kategóriáinak rövid bemutatását.

a) *A klasszikus vagy stricto sensu értelemben vett anonim tanúk*

Amint már hangsúlyoztam, ebbe a kategóriába tartoznak azok a tanúk, akiknek személyazonossága a teljes eljárás során ismeretlen marad a védelem számára, mivel kihallgatásuk olyan körülmények között történik, amelyek valós identitásuk felfedését hivatottak megakadályozni.

A *Kostovski v. Hollandia*³⁸ ügyben a panaszost és társait az utrechti bíróság rablásért ítélte el anonim tanúk vallomásai alapján. A két tanú a rendőrségen tett vallomást, majd a nyomozás során egyiküket egy vizsgálóbíró is kihallgatta, azonban az említett kihallgatás a védelem és az ügyész távollétében zajlott. Kostovski úr ügyvédjének lehetősége volt közvetett módon, írásban kérdéseket intézni a tanúhoz, azonban ezen kérdések nagy

---

³⁷ Ibid, 49. o.

³⁸ Ld. E.C.H.R., *Kostovski v. Hollandia*, 11454/85 (1989. november 20.), cit. supra 14

részét a vizsgálóbíró a tanú személyazonosságának titokban tartása indokával cenzúrázta. A Strasbourgi Bíróság kijelentette, hogy amennyiben a védelem nem ismeri annak a személynek az azonosságát, akihez kérdéseket kíván intézni, úgy meg van fosztva azon jellemzők ismeretétől, amelyek alapján kimutathatja, hogy a tanú a vádlottal szemben ellenséges, terhére elfogult, vallomása megbízhatatlan.

A *Kok v. Hollandia*³⁹ ügyben a panaszos azt állította, hogy sem neki, sem pedig védőjének nem adatott meg egy méltányos lehetőség a terhelő tanú vallomásainak hitelt érdemlőségének megkérdőjelezésére. A bíróság megállapította, hogy az anonim tanú vallomásai (a jelen ügyben egy rendőrségi informátorról lévén szó) nem befolyásolták döntő mértékben a vádlott elítélését, továbbá a védelemnek lehetősége lett volna a vizsgálóbíró révén, írásban kérdéseket intézni a tanúhoz. A tanú kihallgatását a védelem egy olyan zárt célú távközlő hálózat útján tudta követni, amely hangösszeköttetést biztosított a tanú és a védelem alanyai között, akik külön helyiségben tartózkodtak a kihallgatás időtartama alatt. Szeretném megjegyezni, hogy a Strasbourgi Bíróság indokainak egy részét, amelyekkel azt hivatott igazolni, hogy a jelen ügyben nem történt egyezményesértés, nem tartom elfogadhatónak és kielégítőnek. Úgy vélem, hogy az egyezményesértés kizárásának érdekében elegendő lett volna megállapítani, hogy a panaszos elítélése nem alapult kizárólag vagy döntő mértékben anonim tanúk vallomásain. A bíróság ennél jóval tovább ment, mivel az általa felhozott érvek arra utalnak, hogy a panaszos konfrontációhoz való joga nem szenvedett sérelmet. Ezen megállapítás azonban nem összeegyeztethető a bíróság joggyakorlatával, ugyanis a Kostovski-ügyben kijelentette, hogy a közvetett kérdezési lehetőség nem képes a vádlott és a tanú közötti közvetlen konfrontációt helyettesíteni, míg a Van Mechelen-ügyben egy hasonló kihallgatási eljárást egyezményesértőnek nyilvánított, mivel a zárt célú távközlő hálózat csak hangösszeköttetést tudott biztosítani a tanú és a védelem alanyai között, ezáltal a panaszosnak nem volt lehetősége a tanú arckifejezésének megfigyelésére, amely mellőzhető lett volna a tanúvallomás hitelt érdemlőségének megindatásához.

---

³⁹ Ld. E.C.H.R., *Kok v. Hollandia*, 43149/98 (2000. július 4.), cit. supra 31

A *Krasniki v. Cseh Köztársaság*⁴⁰ és a *Visser v. Hollandia*⁴¹ ügyek kapcsán a bíróság megállapította, hogy egyik esetben sem sikerült a nemzeti hatóságoknak megfelelő bizonyítékokkal alátámasztani a tanú anonimitásának szükségességét, mitöbb, az anonim tanúvallomások mindkét esetben döntő mértékben befolyásolták a panaszos elítélését.

A *Birutis és társai v. Litvánia*⁴² ügyben a panaszosokat börtönlázadásban való részvétel miatt ítélte el a litván bíróság. Az első két panaszos esetében az ítélet 36 anonim tanú vallomása mellett egyéb bizonyítási eszközökön is alapult (szakvélemények és az örök vallomásai). Ami a harmadik panaszost illeti, a bíróság megállapította, hogy az ő elítélése kizárólag olyan vallomásokon alapult, amelyeket fogolytársai szolgáltatnak személyazonosságuk felfedése nélkül. A három panaszos egyikének sem volt lehetősége az anonim tanúk szavahihetőségének megingatására. Hasonló jog sértést állapított meg a Strasbourgi Bíróság a *Saidi v. Franciaország*⁴³ ügy alkalmával is, amelyben leszögezte, hogy a kábítószer-kereskedelem elleni harc okozta nehézségek nem igazolják önmagukban a panaszos konfrontációhoz való jogának ily mértékben történő korlátozását.

b) *A fedett nyomozók mint „anonim” tanúk*

Abban az esetben, ha az „anonim” tanú, akinek vallomását a nemzeti bíróság felhasználja az ítélet meghozatalához a rendőrség tagja vagy fedett nyomozó, a Strasbourgi Bíróság még szigorúbb mércét alkalmaz, mint amikor „civil” anonim tanúk nyilatkozatainak perbeli felhasználhatóságát vizsgálja.⁴⁴ A *Van Mechelen és társai v. Hollandia*⁴⁵ ügyben a Bíróság leszögezte, hogy a védelem jogai és a tanúk anonimitása iránti érdek közti megfelelő egyensúly megteremtése speciális problémákat vet fel, ha a kérdéses tanú az állam rendőri szerveinek tagja. Az ő helyzetük ugyanis eltér

---

⁴⁰ Ld. E.C.H.R., *Krasniki v. Cseh Köztársaság*, 51277/99 (2006. február 28.), cit. supra 31

⁴¹ Ld. E.C.H.R., *Visser v. Hollandia*, 26668/95 (2002. február 14.), cit. supra 22

⁴² Ld. E.C.H.R., *Birutis és társai v. Litvánia*, 47698/99, 48115/99 (2002. március 28.), cit. supra 31

⁴³ Ld. E.C.H.R., *Saidi v. Franciaország*, 14647/89 (1993. szeptember 20.), A261-C, cit. supra 16

⁴⁴ *K. Bárd*, op. cit., 215. o.

⁴⁵ Ld. E.C.H.R., *Van Mechelen és társai v. Hollandia*, 21363/93; 21364/93; 21427/93; 22056/93 (1997. április 23.), cit. supra 9

az érdektelen tanúk vagy sértettek helyzetétől, mivel kötelességük, hogy engedelmeskedjenek az állam végrehajtó szerveinek és kapcsolatban állnak a vádhatósággal. Éppen ezért anonim tanúkénti fellépésüket csak egészen különleges körülmények igazolhatják.

A fedett nyomozók által gyűjtött bizonyítékok perbeli felhasználhatóságának tekintetében a Strasbourg-i Bíróság két igen fontos követelményt szabott: a) a beépített nyomozók alkalmazása abban az esetben igazolható, ha a nemzeti hatóságok bizonyítékokkal támasztják alá azon feltételezésüket, miszerint a megfigyelendő személy bűncselekményt követett el vagy annak elkövetésére készül; b) a fedett nyomozók által végzett tevékenységek az ügyész vagy a nyomozási bíró szigorú felügyelete alatt kell megvalósuljanak. Ezen utóbbi követelmény igen nagy jelentőséggel bír, mivel a Strasbourg-i Bíróság joggyakorlata alapján a nyomozási bíróra úgy kell tekintenünk, mint a személyi jogok törvényes védőjére. A *Lüdi v. Svájc*⁴⁶ ügy kapcsán a bíróság megállapította, hogy a fedett nyomozó által végzett tevékenységek egy előzetesen megindított büntetőeljárás keretein belül valósultak meg, amelyet a svájci hatóságok a német rendőrség által szolgáltatott információk alapján indítottak Ludwig Lüdi ellen. A jelen ügyben a svájci rendőrség által kinevezett nyomozó, aki többször is találkozott a panaszossal, a nyomozási bíró szigorú felügyelete alatt végezte tevékenységeit. Ezzel ellentétben a *Teixeira de Castro v. Portugália*⁴⁷ ügyben a fedett nyomozók tevékenységét megelőzően a portugál hatóságok nem indítottak büntetőeljárást a panaszos ellen, mi több, a két nyomozó vallomása lényeges mértékben befolyásolta a panaszos elítélését. A beépített nyomozók saját kezdeményezésük alapján végezték tevékenységüket a nyomozási bíró felügyeletének teljes hiányában. Továbbá az ügy iratsomóját tanulmányozva a bíróság nem talált olyan bizonyítékokat, amelyek alátámasztották volna a portugál hatóságok azon feltételezését, miszerint a panaszos egy kábítószerkereskedő. Mindezeket figyelembe véve a bíróság megállapította, hogy a Lüdi-üggyel ellentétben a jelen esetben a két nyomozó tevékenysége túllépte egy fedett nyomozó szokásos feladatkörét, amely a gyanúsított

---

⁴⁶ Ld. E.C.H.R., *Lüdi v. Svájc*, 12433/86 (1992. június 15.), cit. supra 9

⁴⁷ Ld. E.C.H.R., *Teixeira de Castro v. Portugália*, 25829/94, (1998 június 9), in: *C. Bîrsan*, op. cit., 520. o., illetve *D. Soare*, Evoluția conceptului de „agent provocator”. Lipsa de valoare probantă a unor probe ce au fost obținute prin utilizarea tehnicii provocării dirijate din perspectiva jurisprudenței C.E.D.O., *Caiete de drept penal*, nr. 4/2007, 122–123. o.

törvénytelen tevékenységeit hivatott felderíteni. A Teixeira de Castro-ügyet tanulmányozva kijelenthető, hogy semmilyen bizonyíték sem utalt arra, hogy a panaszos a portugál nyomozók aktív „hozzájárulásának” hiányában is elkövette volna a bűncselekményt. Következésképpen a jelen ügyben az ún. „agents provocateurs” által végzett tevékenységek váltották ki a bűncselekmény elkövetését, ezért a bíróság a panaszos 6. cikk 1. bekezdésében írt jogának megsértését állapította meg és elmarasztalta Portugáliát.

c) *A „különösen érzékeny” tanúk*

Amint már említettem, a Strasbourgi Bíróság kihangsúlyozta, hogy a 6. cikke nem írja elő kifejezetten, hogy a tanúk és a tanúként fellépő sértettek érdekeire figyelemmel kell lenni. Ugyanakkor ezeket az érdekeket az Egyezmény más szubsztantív cikkei részesítik védelemben. Következésképpen a büntetőeljárást úgy kell lefolytatni, hogy az ne veszélyeztesse igazolhatatlanul ezeknek az érdekeknek az érvényesülését. Éppen ezért a tisztességes eljárás elve esetenként azt kívánja, hogy megfelelő egyensúlyt teremtsenek a védelem érdekei és azoknak a tanúknak az érdekei között, akik vallomástételre kötelezettek.⁴⁸ Más szóval, nem kizárt az a lehetőség sem, miszerint bizonyos esetekben a nemzeti bíróságok fontosabbnak véljék a tanúk fizikai vagy pszichikai biztonságának garantálását, mint a vádlott védelmi jogainak szigorú betartását. A „különösen érzékeny” tanúk esetében a további viktimizáció elkerülésének érdekében és a gyermekkorú tanúk fokozott pszichikai érzékenységre hivatkozva a nemzeti hatóságok gyakran korlátozzák a vádlott konfrontációhoz való jogát.

Az *Unterpertinger v. Ausztria*⁴⁹ ügyben az osztrák bíróság a panaszost testi sértés miatt ítélte el azoknak a nyilatkozatoknak az alapján, amelyek a panaszos tanúként fellépő felesége és lánya tettek a rendőrség előtt. Az osztrák joggyakorlatnak megfelelően a bíróság a tanúknak a rendőrség előtt tett terhelő nyilatkozatait okiratként felolvasás útján a tárgyalás anyagává tette és ítéletét ezekre alapozta. A bíróság kifejtette, hogy a nyomozás során tett vallomások tárgyaláson történő felolvasása önmagában nem kifogásolható, de az osztrák hatóságok megsértették az Egyezmény 6. cikkét, mivel a panaszos elítélése kizárólag olyan tanúk

---

⁴⁸ Ld. E.C.H.R., *Doorson v. Hollandia*, 20524/92 (1996. március 26.), cit. supra 26

nyilatkozatain alapult, akiknek szavahihetőségét a védelem az eljárás egyetlen stádiumában sem kérdőjelezhetette meg. Nem állapított meg viszont egyezményesértést a bíróság abban az ügyben, amelyben a terhelt ellen élettársa feljelentése alapján indult testi sértés miatt eljárás, utóbb azonban kibékültek egymással és a panaszos élettársa ezt követően megtagadta a bíróságon a vallomástételt. Jóllehet a panaszost részben az ő nyomozati szakaszban tett vallomása alapján ítélték el anélkül, hogy a tárgyaláson lehetősége lett volna kérdéseket intézni hozzá, elítélése nem kizárólag a fennebb említett vallomáson alapult.⁵⁰ A Delta-ügyben⁵¹ a bíróság azért marasztalta el Franciaországot, mert a panaszost gyakorlatilag egyedül a sértett és annak barátnője nyomozati szakaszban tett vallomásai alapján ítélték el. A bírósági eljárásban megidéztek ugyan őket, azonban miután nem jelentek meg, a bíróság meg sem kísérelt kényszerítő eszközt alkalmazni velük szemben, hanem távolmaradásuk ellenére ítéletet hozott és kihallgatásukra a jogorvoslati szakaszban sem került sor.

Az *S.N. v. Svédország*⁵² ügy kapcsán a Strasbourgi Bíróság kifejtette, hogy különös odafigyeléssel kell kezelni azokat az eseteket, amelyekben a szexuális bűncselekmények sértettje gyermekkorú. Ezekben az esetekben olyan különleges processzuális intézkedések foganatosítása szükséges, amelyek egyensúlyt képesek teremteni a kiskorú sértettek érdekei és a vádlott tisztességes eljáráshoz való joga között. A bíróság ezen megállapításához csak annyit szeretnék hozzáfűzni, hogy teljes mértékben egyetértek azzal az állásponttal, miszerint a szerződő államok büntetőeljárásai rendszerének nem szabad figyelmen kívül hagynia a kiskorú sértettek érdekeinek védelmét, azonban úgy vélem, hogy a jelen ügyben a svéd hatóságok által foganatosított intézkedések oly mértékben korlátozták a panaszos konfrontációhoz való jogát, amely semmilyen módon sem összeegyeztethető az Egyezmény 6. cikkében írt védelmi garanciákkal. A szakirodalomban kihangsúlyozták,⁵³ hogy az S.N.-ügy tökéletesen tükrözi azt, hogy a bíróság

---

⁴⁹ Ld. E.C.H.R., *Unterpertinger v. Ausztria*, 9120/80 (1986. november 26.), A110, cit. supra 8

⁵⁰ Ld. E.C.H.R., *Asch v. Ausztria*, 12398/86 (1991. április 26.), A203, cit. supra 8

⁵¹ Ld. E.C.H.R., *Delta v. Franciaország*, 11444/85 (1990. december 19.), A191-A, cit. supra 8

⁵² Ld. E.C.H.R., *S.N. v. Svédország*, 34209/96 (2002. július 2.), cit. supra 8

⁵³ A. Grád, op. cit., 344. o.

valójában mit is ért „a vallomás kétségbevonhatóságán”. Az elemzett ügyben egy szexuális bűncselekmény elkövetésével vádolt pedagógus terhelt nem találkozhatott az eljárás egyik stádiumában sem a kiskorú sértettel, azonban az ő kihallgatásairól készült videófelvevételeket, illetve jegyzőkönyveket a tárgyalás anyagává tették és a védelem alanyai reagálhattak ezekre. A nemzeti bíróság által lefolytatott eljárást vizsgálva, *meghökkenő módon*, a Strasbourg-i Bíróság nem állapított meg egyezményesértést. A *Mayali v. Franciaország*⁵⁴ ügy alkalmával a bíróság ismételten kijelentette, hogy a szexuális bűncselekmények esetében igazolhatóak azok a nemzeti hatóságok által foganatosított intézkedések, amelyek az ügy sértetteit hivatottak védeni mindaddig, amíg ezek összeegyeztethetőek a panaszos védelmi jogainak gyakorlásával. A *Bocos-Cuesta v. Hollandia*⁵⁵ és *P.S. v. Németország*⁵⁶ ügyek során a nemzeti bíróságok megfosztották a panaszost attól, hogy kérdésessé tegye a kiskorú sértettek nyomozati szakaszban tett vallomásainak megbízhatóságát. A bíróságok mindkét esetben azzal az indoklással utasították el a panaszos kérelmét a sértettek meghallgatására vonatkozóan, hogy a vádlottal való szembesítés pszichésen megterhelő lett volna a kiskorú sértettek számára, azonban ezen kijelentésüket semmilyen konkrét bizonyítékra sem alapozták. Következésképpen a Strasbourg-i Bíróság megállapította, hogy a nemzeti bíróságok döntése önkényes és sérti a panaszos 6. cikk 1. és 3. bekezdésének d) pontjában írt jogait.

d) Az „indirekt” tanúk

A jogi szakirodalom „indirekt” vagy „közvetett” tanúvallomásnak minősíti mindazon bizonyítási eszközöket, amelyek olyan személyektől származnak, akik: a) az Egyezmény autonóm értelmezésének megfelelően „tanúnak” minősíthetőek; b) terhelő vallomást tettek az eljárás nyomozati szakában, a védelem alanyainak távollétében, és akiket különféle okok miatt a nemzeti bíróságok nem tudtak kihallgatni.⁵⁷

---

⁵⁴ Ld. E.C.H.R., *Mayali v. Franciaország*, 69116/01 (2005. június 14.), cit. supra 8

⁵⁵ Ld. E.C.H.R., *Bocos-Cuesta v. Hollandia*, 54789/00 (2005. november 10.), cit. supra 8

⁵⁶ Ld. E.C.H.R., *P.S. v. Németország*, 33900/96 (2001. december 20.), cit. supra 8

⁵⁷ *O. Predescu, M. Udriou*, op. cit., 452. o.

Az *A.M. v. Olaszország* és a *Rachdad v. Franciaország*⁵⁸ ügyek alkalmával a Strasbourgi Bíróság kifejtette, hogy az Egyezmény 6. cikke nem teszi lehetővé azt, hogy a nemzeti bíróságok olyan tanúk vallomásaira alapozzák ítéletüket, akiknek szavahihetőségét a panaszos az eljárás egyetlen stádiumában sem kérdőjelezhette meg. Mindezek ellenére nem egyezményesértő, ha a bíróságok az említett vallomásokat a tárgyalás anyagává teszik, amennyiben teljesülnek az alábbi feltételek: a) a vádlott azért nem élhetett konfrontációhoz való jogával, mert a nemzeti hatóságoknak nem sikerült kideríteniük a tanú tartózkodási helyét, annak ellenére, hogy minden lehetséges erőfeszítést megtettek ennek érdekében; b) a nyomozati szakaszban tett terhelő vallomás nem lehet az egyetlen olyan bizonyítási eszköz, amely alátámasztja a vádlott elítélését.

A fenti feltételeket vizsgálva a Strasbourgi Bíróság megállapította, hogy a *Ferrantelli és Santangelo v. Olaszország*⁵⁹ ügyben az olasz hatóságok helyesen jártak el. A jelen ügyben a panaszos elítélésének alapjául a tettestárs nyomozati szakban tett nyilatkozatai szolgáltak. A védelemnek nem volt módja kérdéseket intézni a tanúhoz, mivel ez utóbbi a tárgyalást megelőzően elhunyt, azonban az ítélet nem kizárólag ezeken az „anonim” tanúvallomásokon alapult, ugyanis a bíróság más bizonyítási eszközöket is figyelembe vett a panaszos bűnösségének megállapításához (pl. a terhelt nyomozati szakaszban tett beismert vallomását, amelyet azonban utólag visszavont).

A *Calabro v. Olaszország és Németország*⁶⁰ ügyben, a Ferrantelli és Santangelo-ügyhöz hasonlóan a Strasbourgi szervek nem állapítottak meg egyezményesértést. A bíróság kifejtette, hogy az olasz hatóságok minden lehetséges erőfeszítést megtettek a tanú kikérdezésének érdekében, mi több, nemzetközi jogsegély kéréséhez is folyamodtak, azonban a megkéréselt német hatóságok azt állították, hogy a tanú „megtalálhatatlanná vált”. A jelen ügyben az olasz bíróság a tanú szabályos megidézése és a nemzetközi jogsegély kérése révén minden olyan törvényes eszközt megmozgatott

---

⁵⁸ Ld. E.C.H.R., *A.M. v. Olaszország*, 37019/97 (1999. december 14.); E.C.H.R., *Rachdad v. Franciaország*, 71846/01 (2003. november 13.), apud *O. Predescu, M. Udriou*, op. cit., 452. o.

⁵⁹ Ld. E.C.H.R., *Ferrantelli és Santangelo v. Olaszország*, 19874/92 (1996. augusztus 7.), in: *O. Predescu, M. Udriou*, op. cit., 452. o.

⁶⁰ Ld. E.C.H.R., *Calabro v. Olaszország és Németország* (2002. március 21.), cit. supra 24

a tanú kihallgatásának érdekében, amely az olasz büntetőeljárás szabályozás értelmében a bíróság rendelkezésére állt. Következésképpen az ügyben fennálló helyzet nem vezethetett az eljárás megbénításához és a nemzeti bíróságnak hitelt kellett adnia a német hatóságok által szolgáltatott információknak és fel kellett használnia a tanú nyomozati szakaszban tett vallomását, szem előtt tartva azt, hogy a panaszos elítélése nem kizárólag ezen az „anonim” tanúvallomáson alapult.

Az előző két ügygel ellentétben a közelmúltban a bíróság elmarasztalta Romániát,⁶¹ mivel azt állapította meg, hogy a Legfelső Semmítőszék megsértette a panaszos 6. cikk 3. bekezdésének d) pontjában írt jogát. A jelen ügyben a legfelsőbb nemzeti bíróság a panaszos elítélését olyan tanúvallomásra alapozta, amelynek hitelt érdemlőségét a védelem az eljárás egyik szakaszában sem tudta megkérdőjelezni, annak ellenére, hogy az elsőfokú és a fellebbezési bíróság felmentette a vádlottat. A Legfelső Semmítőszék semmilyen erőfeszítést sem tett annak érdekében, hogy leellenőrizze a feljelentést tevő tanú élettársának azon állítását, miszerint a tanú a tárgyalás megkezdése előtt elhagyta Románia területét. Mi több, az említett bíróság ki sem próbálta deríteni a tanú németországi tartózkodási helyét. A Strasbourg-i Bíróság megállapította, hogy a Legfelső Semmítőszék köteles lett volna megidézni a tanút egy újabb kihallgatás céljából és abban az esetben, ha ez nem jelent volna meg a tárgyaláson, nemzetközi jogsegély kéréséhez kellett volna folyamodnia, mivel a panaszos elítélését ugyanazon bizonyítékokra alapozta, amelyek alapján első- és másodfokon felmentették a vádlottat.

---

⁶¹ Ld. E.C.H.R., *Dănilă v. România*, 53897/00 (2007. március 8.), cit. supra 24